

Tarapon O. The press as a means of ideological treatment of the population in Soviet Ukraine (1920-1930-ies.).

From the first years of the Bolshevik power in Ukraine began publication, the Soviet press. She had spread the ideology of the Soviet population. Press of 1920-1930 was characterized high politic and populism. On the pages of all publications are widely touted major public events, activities of the Soviet authorities. The press was by propaganda, promoted the socialist construction in the field, explained the policy of the Soviet power.

Editions were printed specific material life examples to illustrate the process of building socialism, to show positive effects and negative criticism. In practice, the spreading Soviet populism reader misinformation, false values. In 1920-1930, information technology formed of the material, methods of ideological population treatment, promotion of Soviet values. To develop a unique style of presentation.

Keywords: press, newspapers, values, ideology, information processing.

Одержано 26.10.2016

УДК 94:[32.019.5:329.5 (477) «198/199»

**Віталій Коцур
(Київ)**

**ІДЕЯ «ГАЛИЦЬКОЇ АВТОНОМІЇ» В ПРОПАГАНДИСТСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ
КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ
1980-х – ПОЧАТКУ 1990-х рр.**

Стаття присвячена аналізу пропагандистської політики комуністичної партії щодо дискредитації демократичного суспільно-політичного руху України наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр. Визначено, що стрімкий розвиток суспільно-політичних рухів в Україні викликав занепокоєння у компартійного керівництва, яке усіляко намагалося стримати розпад СРСР, а КПУ вступила в жорстку боротьбу з демократичними силами, задіявши при цьому антинаціоналістичну пропаганду. Компартійне керівництво особливе місце відводило Галичині, де активно розпалювалася міжнаціональна ворожнеча та культивувалася ідея утворення «галицької автономії». Доведено, що відверто брудна інформаційна кампанія комуністичної партії лише посилила об'єднавчі тенденції серед демократичних сил, які відіграли провідну роль у здобутті Україною незалежності.

Ключові слова: Галичина, комуністична пропаганда, суспільно-політичний рух, Україна, інформаційна кампанія, НРУ, КПУ, Галицька автономія.

На початку 1980-х рр. в СРСР наростала гостра соціально-економічна й політична криза. Перебудовчі процеси, започатковані М. Горбачовим, стали лише черговим кроком розпаду радянської держави. Більшість союзних республік, насамперед й Україна, визначилися з утворенням незалежних держав. Водночас стрімкий розвиток суспільно-політичних рухів викликав занепокоєння у компартійного керівництва, яке усіма силами намагалося стримати розпад СРСР. Внаслідок цих процесів КПУ фактично вступила в жорстку конфронтацію з демократичними силами на теренах України, задіявши при цьому антинаціоналістичну пропаганду. Особливе місце відводилося Галичині, де розпалювання міжнаціональної ворожнечі будувалося на ідеї утворення «галицької автономії».

Частково даній проблемі увагу приділили такі вітчизняні науковці, як А. Головенко, Г. Ястребцов, В. Деревінський, В. Хоптян, К. Левчук, С. Адамович, М. Апальков, В. Семків, А. Хаврук. Водночас ідея «галицької автономії», як інструмент комуністичної пропаганди, фактично залишилася поза увагою як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Демократичний суспільно-політичний рух України наприкінці 1980-х рр. виник в лавах української інтелігенції, яка стояла на засадах патріотизму і державництва. Чільне місце у процесі формування демократичних настроїв відводилося Галичині, оскільки там чинився найбільший опір комуністичній владі. Саме на цих теренах рух за незалежну Україну набув найбільшого розмаху. Вже на початковому етапі демократичний рух наштовхнувся на протидію з боку КПРС та КПУ, які розгорнули інформаційну пропагандистську кампанію по дискредитації «неформалів».

Причиною відвертої інформаційної війни слугувала передвиборча кампанія до Верховної Ради УРСР, яка розпочалася у середині 1989 р., в ході якої демократичні сили здобули низку

перемог, тому республіканські засоби масової інформації, однобічно і тенденційно висвітлюючи обстановку в регіоні, свідомо дезінформували населення східних областей України про події у західних регіонах, особливо у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській областях та звинувачували населення цих регіонів у «політичному екстремізмі». Особливої гостроти у партійній пресі набула «Ідея Галицької автономії», тобто гіпертрофованого уявлення про значення Львова у збереженні української державності, культури, мови, розвитку європейської цивілізації [22, арк. 5; 6]. Наслідком такої політики мала стати міжнаціональна ворожнеча в державі та повна дискредитація демократичних сил.

Водночас перемога представників демократичних сил на виборах у березні 1990 р. у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях дозволила демократичним силам реалізувати свої програмні засади: впровадження національної символіки, релігійних і національних свят; зміни у питаннях власності та земельних відносин; відновлення прав греко-католицької церкви; створення демократичних ЗМІ; розширення партійної багатоманітності та деідеологізація в усіх галузях суспільного життя; введення місцевого часу; визнання вояків УПА ветеранами.

Це змусило комуністів активізувати свої пропагандистські зусилля в Галичині, де влітку 1990 р. населення підтримувало національні ідеї та сприяло їх поширенню в центральних та південно-східних областях УРСР [17; 16].

На тлі бурхливих подій в Україні вимога «Народної ради» була реалізована і 16 липня 1990 р. поіменним голосуванням Верховна Рада УРСР, де були депутати від Галичини, майже одностайно висловила «за» прийняття Декларації про державний суверенітет України.

Чергову інформаційну кампанію проти демократичних сил комуністи розгорнули наприкінці літа та восени 1990 р. у зв'язку з обговоренням проекту нового Союзного договору, який передбачалося підписати у 1991 р. Зокрема, 12 жовтня 1990 р. у газеті «Правда» було запущено міф про прагнення Західної України до створення своєї окремої держави, а то й приєднання до Польщі. Наголошувалося, що націонал-демократична влада західноукраїнських областей закликає до відокремлення Західної України від Східної [8, с. 3]. А Президія Верховної Ради УРСР ухвалила низку постанов про обмеження застосування або відміну деяких ухвал як Львівської обласної ради, так й інших обласних рад [9, с. 53; 13], що викликало стихійні масові протести [21].

Події 2-17 жовтня 1990 р., а саме: голодування 158 студентів з 24 міст України [1], викликали неоднозначне ставлення населення. Тогочасна влада задовольнила лише частково вимоги протестуючих під час Революції на граніті. Водночас радянська преса висвітлювала демократичний рух як такий, що зазнав реваншу. Зокрема, кореспондент газети «Правда» у репортажі від 17 жовтня 1990 р. писав: «Нинішні дії деякої частини керівників Руху і Народної Ради дуже вже змахують на удавку, яку вони приготувалися накинути на шию демократії» [18]. Водночас будь-яка діяльність демократичних організацій активно використовувалася комуністичною партією і знаходила одностороннє відображення у пресі, радіо та на телебаченні. Саме така політика комуністичних сил була спрямована на формування негативного політичного іміджу Народному Руху України.

Значним ударом по репутації НРУ та демократичного руху стали події 7 листопада 1990 р., де службовці київської міліції вступили в сутичку з протестуючими, серед яких був присутній і народний депутат С. Хмара. Ці події набули широкого розголосу в пресі і на телебаченні, оскільки були висвітлені прорадянською пресою в спотвореному вигляді [15]. Підсилив антидемократичні настрої й замах у Москві на Президента СРСР Михайла Горбачова, який також відбувся 7 листопада 1990 року [12].

Такий розвиток подій у Києві та Москві взяла на озброєння компартія, яка у потрібному для себе світлі інтерпретувала ці події. Зокрема, публікації у пресі та відеозаписи (програма «Три кольори» та ін.) [15], які транслювалися населенню 12 листопада 1990 р. про перебіг цих подій, негативно вплинули на імідж прихильників демократичного руху і як наслідок – в УРСР значно посилювалися антирухівські настрої. Окрім того, комуністам вкрай важливо було понизити рейтинг депутатів, які представляли Галичину [23, арк. 186], оскільки у відеоматеріалах як «злочинці» фігурували здебільшого депутати цього регіону, зокрема, С. Хмара. Пізніше комуністи звітували, що після перегляду цих фільмів «...з'явилися нові нюанси в оцінці галичан, як «елітних» представників української нації. В Черкаській, Запорізькій, Київській та інших областях поширилася думка, що галичани не українці, а спадкоємці поляків і австрійців, котрі знову

бажають відвоювати Україну від її істинних братів-росіян... Слід мати на увазі, що не сталося значних змін у свідомості молоді, особливо студентської та учнівської... Потрібно використати виграний час на свою користь» [23, арк. 187].

Інформаційна кампанія комуністичних сил проти галичан та постійні спекуляції довкола ідеї «галицької автономії» змусили демократичні сили у Львові створити Комітет громадської згоди, до якого увійшли представники обласної ради, облвиконкому, НРУ, УРП, ХДПУ, страйкому, студентського братства, СНУМу – загалом близько 40 організацій. Головою обрали В. Чорновола. Комітет створили з метою консолідації та координації демократичних сил Львівщини в умовах ускладнення політичної ситуації. Передбачалося створити також відділення Комітету в усіх районах і підприємствах. Комітет громадської згоди у своєму «Зверненні до українців, галичан» закликав не піддаватися на провокації, не дати себе втягнути у штучне розпалювання міжконфесійної ворожнечі; саботаж рішень представницьких органів влади, протистояння між різними верствами населення, демократичними організаціями, партіями; неузгоджені і нескоординовані акції; захоплення будь-яких офіційних установ. На прес-конференції в облраді 24 листопада 1990 р. В. Чорновіл заявив: «Ситуація дуже тривожна, навмисно нагнітається атмосфера довкола Західної України, включається нас у перелік тих регіонів, де справді летиться кров. Можна чекати будь-чого, аж до введення військового стану або окупації Західної України та усунення демократичної влади» [9, с. 54].

На пропозицію В. Чорновола 29 листопада 1990 р. розпочала роботу позачергова сесія Львівської обласної ради, на якій депутати прийняли Ухвалу «Про політичну ситуацію на Львівщині та захист демократії» [7]. Депутати підтримали утворення Комітету громадської згоди і тимчасово надали голові облради й одночасно голові Комітету право ухвалювати рішення від імені облради за виняткових обставин, зокрема «при насильницьких діях щодо органів влади, демократичних рухів і організацій, введення військового стану чи підписання проти волі народу імперського союзного договору». У разі насильницького усунення керівництва облради громадян області закликали керуватися рекомендаціями Комітету. На надзвичайній сесії Львівської обласної ради, що відбулася за участю керівництва Івано-Франківської і Тернопільської областей, депутати погодилися обговорити ідею про створення Галицького комітету громадської згоди, до якого належали б представники трьох областей. Окрім того, на сесії ухвалили провести в області референдум щодо ставлення населення до союзного договору та КПРС (КПУ). Від імені облради було спрямоване звернення до Верховної Ради УРСР з вимогою звільнити з ув'язнення С. Хмару і зняти з посади Генерального прокурора УРСР М. Потебенька за відкриття кримінального провадження проти С. Хмари. Утворення Комітету було чисто морально-політичним актом, розрахованим на політичний ефект у разі вжиття з боку центральних органів влади контрзаходів для пропагандистської атаки, що могла мати не лише внутрішні, а й зовнішні наслідки [9, с. 54].

Львівський обком КПУ різко негативно сприйняв рішення надзвичайної сесії облради. В листі до ЦК КПУ В. Секретарюк писав, що «справжньою метою скликання сесії було прагнення антикомуністичних політичних сил на чолі з головою облради В. Чорноволом зупинити процес прозрівання широких верств населення Львівщини щодо дійсних намірів так званих демократів; розгромити свого основного політичного опонента – обласну партійну організацію, яка була і лишається найбільш впливовою суспільно-політичною силою в області; продемонструвати Верховній Раді УРСР міцність своїх позицій на державному рівні Західноукраїнського регіону та залякати український парламент своєю готовністю йти на крайні заходи, якщо він не задовольнить їх вимоги». Ухвалу облради щодо проведення референдуму В. Секретарюком було названо «антидемократичною, антикомуністичною, протизаконною», такою, що межує із «провокацією підняти людей проти партії комуністів», тобто є «прихованим заклик до громадянської війни». У ході загострення протистояння з компартією облрада прийняла чергову низку ухвал, спрямованих на послаблення впливу КПУ в області. Райвиконкомам та міськвиконкомам було доручено провести інвентаризацію всього нежилого фонду та майна КПРС (КПУ), ВЛКСМ (ЛКСМУ) та інших громадських і політичних організацій, товариств, спілок, а також встановити джерела надходження майна та прибутків, наявність правових актів власності й оренди. 29 листопада 1990 р. прийняли положення про заборону закріплення виробничих і адміністративних приміщень підприємств, господарств, установ та навчальних закладів за парткоммами й іншими функціональними організаціями політичних партій і громадських організацій [9, с. 54-55].

Демократичні сили, які проводили національно-просвітницьку роботу в східних областях України, на XXVII з'їзді компартії України в грудні 1990 р. були розцінені як такі, що «являють собою сьогодні найбільшу небезпеку для суспільства, для збереження територіальної цілісності республіки, для утвердження її державного суверенітету». Водночас, як засвідчили виступи перших секретарів обкомів КПУ: Чернігівського – В.Лісовенка, Житомирського – В.Федорова, Одеського – Р.Боделана, натиск «галицьких емісарів» отримував все більш «рішучий спротив». Не результативність агітації жителів східних і південних областей базувалася на тому, що «галицькі десанти», за словами українського письменника Р. Іваничука, поширювали національні ідеї як місіонери, домагалися «насильного їх втілення в тих регіонах України, де національна свідомість стоїть нижче». У свою чергу, голова Івано-Франківської облради М. Яковина закликав галичан позбутися стереотипів і штампів, відійти від міфологічних однозначних, лінійних форм свідомості, які здатні навіть «стосунки між рідними братами звести до позиції «свій-чужий» [2; 3]

4 січня 1991 р. В.Чорновіл на конференції у Львові «Українсько-російські взаємини в суверенній Україні» засудив спроби партократів штучно роз'єднати Україну на автономії і нав'язати націонал-демократам думку про Галицьку автономію, але водночас задекларував: «Ми, три області, де перемогли демократичні сили, будемо співпрацювати, утворимо Галицьку асамблею депутатів трьох областей» [4, с. 3].

Такі заяви про утворення Галицької асамблеї були вимушеними, оскільки на порядку денному стояло важливе питання – статусу Української держави, який мало б бути визначено внаслідок референдуму 17 березня 1991 р. Оскільки формулювання питань на референдум, про статус України, не передбачало незалежність держави внаслідок підписання нового Союзного договору, то Львівська облрада на початку лютого 1991 р. прийняла ухвалу «Про збереження політичної стабільності в області і ставлення до референдуму щодо Союзного договору», в якій звернулася до ВР УРСР з вимогою не проводити референдум до прийняття нової Конституції і створення суверенної правової держави [2]. У разі ж прийняття рішення про проведення референдуму, пропонувалось винести на голосування ще й такі питання: «Чи хочете ви, щоб Україна стала незалежною державою, яка самостійно вирішує всі питання внутрішнього і зовнішнього життя? («Так» – «Ні»); Чи відповідає в даний момент діяльність КПУ як загону КППС інтересам народу України? («Так» – «Ні»))» [19, с. 43]. Ідея проведення двох референдумів викликала суспільний резонанс та дискусії серед їх ініціаторів.

Зокрема, зволікання Верховної Ради України з прийняттям рішення щодо проведення референдуму в УРСР змусило винести ставлення до нього на обговорення спільної сесії трьох обласних рад – Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської [19, с. 43].

16 лютого 1991 р. в приміщенні Львівського оперного театру відбулося спільне засідання депутатів Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської обласних рад, яке журналісти назвали «Галицька асамблея» (ГА). На засіданні були присутні депутати Рівненської, Волинської, Житомирської, Чернівецької та Закарпатської областей, представники громадських організацій, делегація народних депутатів УРСР. На ній депутати схвалили ініціативу депутатів Верховної Ради включити до бюлетеня питання, яке б відповідало Декларації про суверенітет, а сесія вирішила, спираючись на норми Закону СРСР «Про всенародне голосування (Референдум СРСР)», провести обласні референдуми 17 березня 1991 р., на які винести питання: «Чи хочете Ви, щоб Україна стала незалежною державою, яка самостійно вирішує всі питання внутрішньої і зовнішньої політики, забезпечує рівні права громадянам, незалежно від національної та релігійної приналежності?» [20, с. 41-45].

На засіданні асамблеї В. Чорновіл зазначив «ми відповідально заявляємо, що Галичина мислить себе тільки у складі Української держави... І нам не дуже хотілося б, щоб нас силоміць ставили на роздоріжжі. Якщо буде обрано курс національно-державницький, то відпаде й окремішність Галичини, і певна особність її політичної лінії – залишиться географічний термін та ще, може, назва федеральної землі при можливому майбутньому земельному устрої незалежної Української держави... Галичина – не сама за себе, Галичина – не сама по собі, Галичина сьогодні – остання фортеця української нації, здавати яку ми не маємо права й не будемо цього робити» [14].

В.Чорновіл в інтерв'ю газеті «За вільну Україну» [11, с. 1] серед причин об'єднання назвав «жорстку розгнудану кампанію, яка ведеться проти Галичини комуністичною пресою республіки і союзного рівня», невизначеність статусу України і потребу заявити на міжобласному

рівні про територіальну недоторканість України і спроби економічної блокади. Головний результат сесії політик вбачав у створенні міжобласної структури для економічного і політичного об'єднання краю. Проявом прагнення західноукраїнських політиків зберегти єдність країни стала прийнята на асамблеї ухвала «Про єдність українських земель» (під час голосування утрималося лише по 2 депутати від Івано-Франківської та Львівської областей). У ній галичани засудили «будь-які намагання порушити територіальну цілісність України» [2], зокрема стверджуючи, що основою для воз'єднання українських земель у кордонах однієї держави є Акт злуки УНР і ЗУНР від 21 січня 1919 р. [10].

Лідери галицьких областей підкреслювали відсутність сепаратистських планів в ініціаторів асамблеї. Так, голова Тернопільської облради В. Олійник в своєму виступі заявив, що Галицька асамблея не буде «робити кроків у бік якогось сепаратизму», а співпрацюватиме «керуючись суспільно вигідними, загальнонародними інтересами, діючи в рамках договорів і законів України». Він задекларував відкритість діяльності асамблеї, яка «не робитиме нічого тихцем, авантюрними методами» [4, с. 4-5].

Популярність Галицької асамблеї була піддана жорсткій критиці у загальносоюзних ЗМІ, які подавали викривлену інформацію про асамблею. Зокрема, у випуску Телевізійної служби новин Центрального телебачення 17 лютого 1991 р. було повідомлено, що об'єднана сесія трьох обласних Рад висловила за Союзний договір. Крім того, у повідомленні про асамблею, переданому загальносоюзною радіохвилею «Маяк» серед інших чомусь не була згадана ухвала «Про єдність українських земель», а навпаки створювався образ галичан-сепаратистів [4, с. 7-8].

18 квітня 1991 р. державно-партійна номенклатура з метою протидії демократичним силам оприлюднила спільну Заяву ЦК КПУ, Президії Верховної Ради, Ради Міністрів УРСР. У ній влада західних областей звинувачувалася в спекуляціях на національних, релігійних почуттях людей, нав'язуванні ідеї «галицької автономії», розгортанні широкомасштабної кампанії проти КПУ, підбурюванні молоді до відмови від служби в Радянській армії. Ця заява викликала бурхливу реакцію населення у західному регіоні. Так, у заяві Івано-Франківської облради у відповідь на цей документ зазначалось: «Обзиваючи народних обранців екстремістами, зводячи на них брудні наклепи, автори заяви чинять якраз те, в чому силкуються звинуватити депутатів. Саме ця заява, антиконституційні випадки її авторів проти законної влади «дестабілізують ситуацію». Підписанти зазначали, що про автономію «ми вперше довідалися із заяви в пресі, тому вважаємо, що вона нав'язується нам якраз ЦК КПУ, Президією Верховної Ради та Радою міністрів УРСР» [2].

Не зважаючи на потужний тиск з боку партійних структур, про свою співпрацю в Галичині заявили також колективи обласних газет. Так, на зустрічі представників редакцій івано-франківської «Галичини» та львівської «За вільну Україну» 21 травня 1991 р. було прийнято рішення розробити підготовчі документи для залучення до спілки українських журналістів з інших демократичних видань. Планувалось об'єднати зусилля журналістів щодо підготовки і поширення інформації, випуску англomовного бюлетеню для дипломатичних представництв багатьох країн і представників світових ЗМІ [4, с. 10].

А 16 червня 1991 р. на мітингу в м. Тернополі Б. Бойко знову поставив питання про будівництво Української держави в межах Галичини. «Якщо підпишуть Союзний договір, змушені будемо ставити питання про Галицьку республіку», – заявив політик у своєму виступі. 18 червня 1991 р. Координаційна рада на підставі результатів референдуму в Галичині прийняла звернення до ВР УРСР. У ньому було заявлено, що розгляд парламентом питання про союзний договір, як і його підписання є недопустимим, акцентувалася увага на результатах референдуму в 3-х областях, які свідчили, що за незалежність проголосувала б більшість населення України, якби йому поставили аналогічне чітке запитання і забезпечили вільну агітацію» [4, с. 11].

На других зборах Галицької асамблеї, що відбулися за два тижні після проголошення Незалежності України, 5 вересня 1991 року, В. Чорновіл висловив своє бачення адміністративної реформи. Його пропозиції стосувалися розподілу повноважень за умови збереження областей у чинних межах. Зокрема, Чорновіл запропонував обирати керівників села, міста, району та області на прямих виборах, щоб ці обранці становили «вертикальну структуру виконавчої влади». Місцеві ради при тому виконували б другорядну роль. «Якщо ми в майбутньому, після зміцнення основ Української держави, прийдемо до адміністративного поділу України на більші за область території на зразок краю, землі чи провінції, то місцеві парламенти матимуть значно ширші

функції, аж до прийняття крайових законів, які не входять у суперечність із законами єдиної держави». Також на другому засіданні асамблеї В. Чорновіл заявив, що проголошення Незалежності стало втіленням раніше висловлених прагнень Галицької асамблеї. Політик запропонував згорнути активність у Галичині і перемкнутися східніше: «Вважаю, що політична боротьба в Галичині сьогодні закінчується, усі демократичні політичні сили мають об'єднатися навколо органів влади, повернувши свою активність на роз'яснювальну роботу серед населення Східної та Південної України» [14].

Отже, наприкінці 1980-х демократичний суспільно-політичний рух в Україні становив потужну силу, яка практично на рівних могла конкурувати з комуністичною партією УРСР. Чільне місце у процесі формування демократичних настроїв відводилося саме Галицьким землям, оскільки на цих територіях рух за незалежну Україну набув найбільшого розмаху. Відтак демократичні сили наštтовхнулися на протидію з боку КПРС та КПУ, яка на той час мала всі важелі впливу та інструменти для того, щоб розгорнути антидемократичну антиукраїнську інформаційну кампанію. Об'єктом комуністичної пропаганди стала ідея «Галицької автономії». У всіх тогочасних партійно-радянських медіа висвітлювалися перевернуті, неправдиві факти про ідеї демократичних сил створити Галицьку автономію. Водночас така відверто брудна інформаційна кампанія комуністичної партії змусила демократичні сили об'єднатися, зокрема створити Галицьку асамблею, на порядку денному якої вже стояло важливе питання – статусу Української держави. Демократичні сили Галичини відіграли важливу роль у процесах суверенізації УРСР і здобутті Україною державної незалежності. Ідеї незалежної України стрімко поширювалися і на Східні регіони, здобувала нових своїх прихильників завдяки активній суспільно-політичній діяльності демократичних сил Галичини.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. «3 2 до 17 жовтня 1990 р. в Києві тривало голодування 158 студентів з 24 міст України» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tevnagraniti.wordpress.com/2011/03/20/%D0%B7-2-%D0%B4%D0%BE-17-%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%BD%D1%8F-1990-%D1%80-%D0%B2-%D0%BA%D0%B8%D1%94%D0%B2%D1%96-%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%BE-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%B2/>.
2. Адамович С. Діалог між Галичиною і Донбасом у період розпаду СРСР / [Електронний ресурс] – С. Адамович. – Режим доступу: <https://vpered.wordpress.com/2014/11/20/adamovitsch-dialog/> (11.11.2016).
3. Адамович С. Просвітницькі «десанти» інтелігенції наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. у контексті єднання України / [Електронний ресурс] – С. Адамович. – Режим доступу: file:///C:/Users/US/Downloads/iiv_2006_6_3.pdf (18.11.2016).
4. Адамович С.В. Галицька асамблея 1991 р. / [Електронний ресурс] – С.В. Адамович. – Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/1619.pdf> (18.11.2016).
5. Адамович С.В. Галицьке месіанство в процесі становлення сучасної Української держави / [Електронний ресурс] – С.В. Адамович. – Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/1620.pdf> (18.11.2016).
6. Адамович С.В. Сприйняття змін на Заході України в період розпаду СРСР / [Електронний ресурс] – С.В. Адамович. – Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/1684.pdf> (18.11.2016).
7. Апальков М.В. Державотворча діяльність Львівської обласної ради у контексті суспільно-політичних процесів в УРСР (1990-1991) [Текст]: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Апальков Михайло Віталійович; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. - Тернопіль, 2015. – 18 с.
8. Головенко А. Карпаты – горы крутые / А. Головенко, Г. Ястребцов // Правда. – 1990. – 12 октября. – С. 3.
9. Деревінський В. Протистояння Львівської обласної ради із правлячою в УРСР комуністичною партією у другій половині 1990 року / [Електронний ресурс] – Василь Деревінський. – Режим доступу: http://journal.mandrivets.com/images/file/Dere14_6.pdf С. 52-56.
10. Енциклопедичне видання у 6-ти томах «Україна: хронологія розвитку», видавництво «Кріон»/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/perebudova-akt-progoloshennya-nezalezhnost-deklarats-ya-pro-derzhavniy-suveren-tet-ukra-ni-galitska-asambleya/> (15.11.2016).
11. За вільну Україну. – 1991. – 16 лютого. – С.1.
12. Замах на Михайла Горбачова / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Month=11&Day=07&a=N> (11.11.2016).

13. Левчук К.І. Створення та діяльність громадських організацій в умовах трансформацій українського суспільства (1985-1996 рр.): автореф. дис ... д-ра іст. наук : 07.00.01 / Костянтин Іванович Левчук . – Київ: Б.в., 2010. – 30 с.
14. Семків В. Чорновіл. Ідея федералізму та її трансформації / [Електронний ресурс] – Володимир Семків. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/30884> (18.11.2016).
15. Стенограма пленарного засідання 12 листопада 1990 / Засідання тридцять перше Сесійний зал Верховної Ради Української РСР. 12 листопада 1990 року. 10 година. Головує Перший заступник Голови Верховної Ради Української РСР Плющ І.С. // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4465.html> (14.11.2016).
16. Стенограма пленарного засідання 16 травня 1990 / Засідання третє Сесійний зал Верховної Ради Української РСР, 16 травня 1990 року. 10 година // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4346.html> (16.11.2016).
17. Стенограма пленарного засідання, 16 травня 1990 / Засідання четверте. Сесійний зал Верховної Ради Української РСР. 16 травня 1990 року. 16 година. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4347.html> (16.11.2016).
18. Три міфи московських фальсифікаторів / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/28939> (11.11.2016).
19. Хаврук А.І. Референдум 17 березня 1991 року в Україні / [Електронний ресурс] – А.І. Хаврук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Grani/2011_3/H-10.pdf (15.11.2016).
20. Хаврук І. А. Референдум 17 березня 1991 року в Україні / І.А.Хаврук // Грані. – 2011. – №3 (77) травень-червень. – С.41-45.
21. Хоптян В. Тернопільщина у добу новітнього українського національно-державного відродження // Збірник наукових праць. – Україна–Європа–Світ – С. 39-49 / [Електронний ресурс] – Валентин Хоптян. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ues/2011_6-7/Articles/3_Khoptyan.pdf (14. 11. 2016).
22. ЦДАГО, Ф.1, Оп. 32, Спр. 2764. ЦК КПУ. Президії Верховної Ради УРСР, Раді Міністрів УРСР, Великій Раді НРУ, редакціям газет: «Літературна Україна», «Радянська Україна», «Правда України», Сесії обласної Ради народних депутатів. – 18.04.1990. – Арк. 5
23. ЦДАГО, Ф.1, Оп. 32, Спр. 2872. ЦК КПУ. Довідка-прогноз про реакцію населення на дії екстремістських сил у м. Києві, які демонструвались по телебаченню 12 листопада 1990 року. – 12.11.1990. – Арк.186-190.

REFERENCES

1. «Z 2 do 17 zhovtnya 1990 r. v Ky`yevi try`valo goloduvannya 158 studentiv z 24 mist Ukrayiny`» / [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <https://revnagraniti.wordpress.com/2011/03/20/%D0%B7-2-%D0%B4%D0%BE-17-%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%BD%D1%8F-1990-%D1%80-%D0%B2-%D0%BA%D0%B8%D1%94%D0%B2%D1%96-%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%BE-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%B2/>.
2. Adamovy`ch S. Dialog mizh Galy`chy`noyu i Donbasom u period rozpadu SRSR / [Elektronny`j resurs] – S. Adamovy`ch. – Rezhy`m dostupu: <https://vpered.wordpress.com/2014/11/20/adamovitsch-dialog/> (11.11.2016).
3. Adamovy`ch S. Prosvitny`cz`ki «desanty`» inteligenciyi napry`kinci XX – na pochatku XXI st. u konteksti yednannya Ukrayiny` / [Elektronny`j resurs] – S. Adamovy`ch. – Rezhy`m dostupu: file:///C:/Users/US/Downloads/iiv_2006_6_3.pdf (18.11.2016).
4. Adamovy`ch S.V. Galy`cz`ka asambleya 1991 r. / [Elektronny`j resurs] – S.V. Adamovy`ch. – Rezhy`m dostupu: <http://194.44.152.155/elib/local/1619.pdf> (18.11.2016).
5. Adamovy`ch S.V. Galy`cz`ke mesianstvo v procesi stanovlennya suchasnoyi Ukrayins`koyi derzhavy` / [Elektronny`j resurs] – S.V. Adamovy`ch. – Rezhy`m dostupu: <http://194.44.152.155/elib/local/1620.pdf> (18.11.2016).
6. Adamovy`ch S.V. Spry`jnyattya zmin na Zaxodi Ukrayiny` v period rozpadu SRSR / [Elektronny`j resurs] – S.V. Adamovy`ch. – Rezhy`m dostupu: <http://194.44.152.155/elib/local/1684.pdf> (18.11.2016).
7. Apal`kov M.V. Derzhavotvorcha diyal`nist` L`vivs`koyi oblasnoyi rady` u konteksti suspil`no-polity`chny`x procesiv v URSR (1990-1991) [Tekst] : avtoref. dy`s. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Apal`kov My`xajlo Vitalijovy`ch ; Ternop. nacz. ped. un-t im. Volody`my`ra Gnatyuka. - Ternopil`, 2015. - 18 s.
8. Golovenko A., Yastrebczov G. Карпаты – горы крутые // Pravda. – 1990. – 12 oktyabrya. – S. 3.
9. Derevins`ky`j V. Protu`stoyannya L`vivs`koyi oblasnoyi rady` iz pravlyachoyu v URSR komunisty`chnoyu partiyeyu u drugij polovy`ni 1990 roku / [Elektronny`j resurs] – Vasy`l` Derevins`ky`j. – Rezhy`m dostupu: http://journal.mandrivets.com/images/file/Dere14_6.pdf S. 52-56.

10. Ency`klopedy`chne vy`dannya u 6-ty` tomax «Ukrayina: xronologiya rozvy`tku», vy`davny`czstvo «Krión» / [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/perebudova-akt-progoloshennya-nezalezhnost-deklarats-ya-pro-derzhavniy-suveren-tet-ukra-ni-galitska-asambleya/> (15.11.2016).
11. Za vil`nu Ukrayinu. – 1991. – 16 lyutogo. – S. 1.
12. Zamax na My`xajla Gorbachova / [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Month=11&Day=07&a=N> (11.11.2016).
13. Levchuk K.I. Stvorennya ta diyal`nist` gromads`ky`x organizacij v umovax transformacij ukrajins`kogo suspil`stva (1985-1996 rr.) : avtoref. dy`s ... d-ra ist. nauk : 07.00.01 / Kostyanty`n Ivanovy`ch Levchuk . – Ky`yiv : B.v., 2010 . – 30 s.
14. Semkiv V. Chornovil. Ideya federalizmu ta yiyi transformaciyi / [Elektronny`j resurs] – Volody`my`r Semkiv. – Rezhy`m dostupu: <http://zbruc.eu/node/30884> (18.11.2016).
15. Stenograma plenarnogo zasidannya 12 ly`stopada 1990 / Zasidannya try`dcyat` pershe Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrayins`koyi RSR. 12 ly`stopada 1990 roku. 10 gody`na. Golovuye Pershy`j zastupny`k Golovy` Verxovnoyi Rady` Ukrayins`koyi RSR Plyushh I.S. // [Elektronny`j resurs] – rezhy`m dostupu: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4465.html> (14.11.2016).
16. Stenograma plenarnogo zasidannya 16 travnya 1990 / Zasidannya tretye Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrayins`koyi RSR, 16 travnya 1990 roku. 10 gody`na // [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4346.html> (16.11.2016).
17. Stenograma plenarnogo zasidannya, 16 travnya 1990 / Zasidannya chetverte. Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrayins`koyi RSR. 16 travnya 1990 roku. 16 gody`na. // [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4347.html> (16.11.2016).
18. Try` mify` moskovs`ky`x fal`sy`fikatoriv / [Elektronny`j resurs] – Rezhy`m dostupu: <http://tyzhden.ua/Politics/28939> (11.11.2016).
19. Xavruk A.I. Referendum 17 bereznya 1991 roku v Ukrayini / [Elektronny`j resurs] – A.I. Xavruk. – Rezhy`m dostupu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Grani/2011_3/H-10.pdf (15.11.2016).
20. Xavruk I. A. Referendum 17 bereznya 1991 roku v Ukrayini / I.A.Xavruk // Grani. – 2011. – № 3 (77) traven`-cherven`. – S. 41-45.
21. Xoptyan V. Ternopil`shhy`na u dobu novitn`ogo ukrajins`kogo nacional`no-derzhavnogo vidrozhennya / Zbirny`k naukovy`x prac`. – Ukrayina–Yevropa–Svit – S. 39-49 / [Elektronny`j resurs] – Valenty`n Xoptyan. – Rezhy`m dostupu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ues/2011_6-7/Articles/3_Khoptyan.pdf (14. 11. 2016).
22. CzDAGO, F.1, Op. 32, Spr. 2764. CzK KPU. Prezy`dijy Verxovnoyi Rady` URSR, Radi Ministriv URSR, Vely`kij Radi NRU, redakciyam gazet: «Literaturna Ukrayina», «Radyans`ka Ukrayina», «Pravda Ukrayiny», Sesiya oblasnoyi Rady` narodny`x deputativ. – 18.04.1990. – Ark. 5
23. CzDAGO, F.1, Op. 32, Spr. 2872. CzK KPU. Dovidka-prognoz pro reakciyu naselennya na diyi ekstremists`ky`x sy`l u m. Ky`yevi, yaki demonstruvaly`s` po telebachennyu 12 ly`stopada 1990 roku. – 12. 11.1990. – Ark. 186-190.

Коцур В. Идея «галицкой автономии» в пропагандистской политике Коммунистической партии Украины в конце 1980-х – начала 1990-х гг.

Статья посвящена анализу пропагандистской политики коммунистической партии по дискредитации демократического общественно-политического движения Украины в конце 1980-х - начале 1990-х гг. Определено, что стремительное развитие общественно-политических движений в Украине вызвало беспокойство в коммунистического руководства, которое всячески пыталось сдержать распад СССР, а KPU вступила в жесткую борьбу с демократическими силами, задействовав при этом антинационалистическую пропаганду. Компартийное руководство особое место отводило Галичине, где активно разгоралась межнациональная рознь и культивировалась идея создания «галицкой автономии». Доказано, что откровенно грязная информационная кампания коммунистической партии лишь усилила тенденции объединения демократических сил, которые сыграли ведущую роль в получении Украиной независимости.

Ключевые слова: Галичина, коммунистическая пропаганда, общественно-политическое движение, Украина, информационная кампания, НРУ, KPU, Галицкая автономия.

Kotsur V. The idea of «galician autonomy» in a policy of the Ukraine Communist party in 1980 – 1990.

This article analyzes the propaganda policy of the Communist Party defamation democratic socio-political movement in Ukraine in the late 1980s - early 1990s . Determined that the rapid development of social and political movements in Ukraine caused concern in the Communist Party leadership, which tried in every way to restrain collapse USSR. CPU has entered a tough fight against the democratic forces throughout Ukraine, while

employing anti-nationalist propaganda. Most attention was directed to Galicia, where the incitement of ethnic hatred in the Ukrainian society was conducted on speculation the so-called idea of the formation of "Galician autonomy." Proved that frankly dirty information campaign of the Communist Party forced the democratic unite to further play a leading role in securing Ukraine's independence.

Key words: *Galicia, communist propaganda, socio-political movement, Ukraine, information campaign, Galician autonomy.*

Одержано 18.10.2016

УДК 069(477)(091)

Тамара Куцаєва
(Київ)

ДОСВІД ВИВЧЕННЯ МУЗЕЙНОЇ АУДИТОРІЇ (МУЗЕЙНОЇ СОЦІОЛОГІЇ) У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ СУЧАСНОЇ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

У статті запропоновані висновки за результатами проведених у 2016 р. опитувань музейної аудиторії в окремому музеї. Визначено, що системні кроки з вивчення музейної аудиторії, які торкаються науково-освітньої діяльності музею, характеризують соціально-демографічний портрет та інтелектуальний рівень відвідувачів (співвітчизників та англомовних іноземців) – є ефективними для розуміння потреб аудиторії сучасного музею. Пропонований матеріал має метою не тільки аналіз практики, що існує, та визначення перспектив поліпшення діяльності, а й аналіз деяких актуальних тенденцій розвитку сучасної музейної сфери в історичній ретроспективі (музейної соціології). У цілому, завдяки вивченню музейної аудиторії, яке впродовж 1990-2010-х рр. уже можна розподіляти на певні етапи, виокремлювати складники, центри, ключові персоналії та тенденції, можна не тільки посилювати функції музеїв, а й визначати їхню роль та місце у розвитку українського суспільства на рівні місцевих громад, регіональному та загальнодержавному рівнях. У цілому визначено, що послідовне накопичення результатів вивчення аудиторії музеїв дає можливість характеризувати отриманий досвід у контексті історії сучасної музейної справи в Україні.

Ключові слова: *історія України, історія музейної справи України, музеєзнавство, музейна аудиторія, опитування відвідувачів, музейна соціологія.*

Вивчення музейної аудиторії нині є досить усталеною компонентою діяльності, а отже й історії музейної справи України. Дослідники згодні з тим, що кінець ХХ ст. із політичними, соціальними, культурними трансформаціями вплинув на музейну галузь, змінив її соціальну роль. У 1994 р. экс-президент Міжнародного комітету ІКОМ із освіти та культури К. Брюнингсхаус-Кнубель зазначила, що ідеальний музейний співробітник має бути вчителем, соціологом, маркетологом [32, с.13-17]. На жаль, на тлі системної кризи українська музейна сфера перетворилася в одну з найбільш недооцінених [14, с.264-267]. Однак зачинателем нового напрямку у вивченні аудиторії став Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького саме в 1990-х рр. [23].

Для поч. ХХІ ст. стало характерним пошук музейного простору. Приблизно в 2011-14 рр. спостерігаємо підвищення уваги до маркетингу, фандрайзінгу, андрагогіки, соціології. Це відобразилося в кількості публікацій результатів вивчення, зокрема, музейної аудиторії, що формує *історіографію*. Наприклад, у діяльності Національного музею історії України у Другій світовій війні (далі – НМ) вивчення аудиторії формалізували із створенням сектору музейної соціології та музейної андрагогіки [6; 17, с.240-257].

Надалі бойові дії на Сході України, економічна криза загальмували ряд позитивних процесів у галузі, розірвали зв'язки між багатьма музеями. Таким чином, нині запити в Інтернеті за ключовими словами здебільшого видають напрацювання минулих років. Однією з останніх публікацій, з відображенням результатів опитувань щодо музеїв у 2013 р., стала дисертація О. Гайдай 2015 р. [7]. Також у 2015 р. видали єдине фахове вітчизняне видання «Соціологія музею» та здійснили історіографічний огляд за 1991-2015 рр. [15; 26]. Отже, *актуальне* визначення місця музею у соціумі, демонстрація спектру думок відвідувачів у відповідь на експозиційну, науково-освітню діяльність. Таким чином, у 2016 р. у НМ продовжено щорічне опитування «Музей і відвідувач». Сім опитувань охопили одну тисячу відвідувачів і торкнулися